

לשכת רב

הפקולטה למדעי היהדות

הקמפוס

דף שבועי

פרשת מקץ, תשס"ו
מספר 633

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

הלכה, גבולות ושמחה

בגיליון "דף שבועי" לחג הסוכות (מס' 623) התפרסם מאמרי "המקדש והשמחה". במאמר זה הצבעתי, בין השאר, על פריצת הגבולות המאפיינת רבים ממנהגי חג הסוכות בימי המקדש השני, והנרמזת כבר במאורע חנוכת המקדש הראשון בחג הסוכות שבימי שלמה המלך, ושיערת שהשמחה המיוחדת בחג קשורה ליסוד זה.

תגובתו של כבוד הרב י' אריאל, שפורסמה בגיליון "וירא" (מס' 627) עומדת על כך שכל מה שנעשה - נעשה במסגרת ההלכה. הרב מייחס לי בטעות את הטענה (האבסורדית) שבמנהגי חג הסוכות נפרצו גבולות ההלכה, ונעשו עברות. טענה כזאת, לא זו בלבד שאינה מופיעה במאמר הנזכר אלא היא אכן מופרכת מעיקרה. וכי יעלה על דעתו של מאן דהוא שהלכות חג הסוכות, המפורטות במשנה ובתלמודים, מנוגדות להלכה היהודית? והלא המשנה והתלמודים הם מקורות ההלכה הראשיים, וממילא אינם יכולים בשום דרך לסתור אותה!

אם כן, אילו גבולות נפרצו בחג הסוכות? המאמר מדגים, כי בחג הסוכות נפרצים שוב ושוב גבולות המקובל והשגור, בייחוד במה שקשור לשגרה סביב המקדש והכהונה. הדבר מתבטא בהרחבת מושגי הקדושה והשראת השכינה לכל בית, בניגוד לתפיסה שהייתה כנראה רווחת בציבור, שרק במקדש שורה השכינה; בשיתוף הציבור הרחב בטקסים פולחניים במקדש (בגיבוי ההלכה), שכרגיל זוהי עבודת הכוהנים לבדם, ובהיתר (מיוחד להזדמנות זו, לדעת הגאונים) לישראלים להיכנס לאזור שממערב למזבח. פריצת גבולות השגרה אפיינה את חגיגות חנוכת המקדש כבר בימי שלמה, שהרי גם אז היו כמה הוראות שעה שאפשרו לקדש את חצר המקדש, ולכאורה אפשרו גם לזרים לזבוח זבחים. (אכן ייתכן לפרש שמדובר רק על שלב השחיטה, המותר לזרים, אך גם השחיטה בזר אינה מקובלת בדר"כ במקדש, למרות שהיא מותרת, ובכל אופן הפסוקים במל"א פרק ח מזכירים את הכוהנים רק בעניין נשיאת הארון ולא בעניין ההקרבה, והלוא דבר הוא!)

לבסוף לעניין נטילת הלולב והישיבה בסוכה. טענתי שמצוות אלו מתפרשות "בעיני התלמוד" כזכר למקדש ולהנפת הקרבנות. רעיון זה מבוסס היטב במאמר, והוא גם מתאים לרעיון "פריצת הגבולות", שהרי זהו טקס מעין מקדשי המתבצע מחוץ למקדש. מובן שאין בכך כדי לומר דבר על טעמן המקורי של שתי המצוות הללו, שהן קודמות לימי שלמה המלך, אלא רק על תדמיתן וטעמן המאוחרים, בעיני מדרשי ההלכה והתלמוד.

לכבוד ימי החנוכה, ולאור הקשרים הרבים בין חנוכה לחג הסוכות, ניתן לומר כי גם מצוות הדלקת הנרות בחנוכה, מדומה במובנים רבים להקרבת הקרבנות [כנגד פרי החג] ולהדלקת

המנורה במקדש, מצוות שהיו נתונות בידי כוהנים, ואף היא מעין הרחבה של מצוות שבמקדש עסקו בהם רק הכוהנים.

ההלכה עלולה להתפרש, בטעות, כמייצגת גישות שגרתיות ושמרניות בנושאים רבים. בהקשר של המקדש ושל הכוהנים, ה"שגרה ההלכתית" תומכת, לכאורה, בתפיסה של "קדושה סגולית" האופפת את מקום המקדש ואת משפחת הכהונה.

השמחה, כפי שכותב הרב אריאל, אינה סיבה לפריצת ההלכה; אך כאשר ההלכה עצמה מוכיחה שהיא מסוגלת לחרוג מגבולות השגרה – מתרבה השמחה, שכן אז מתגלה לעין כל טעמה העמוק, שאינו שמרנות לשמה אלא אהבת ה'. ברגעים אלה מתברר שהקדושה נמצאת בכל מקום ואצל כל אדם, לפחות באופן פוטנציאלי.

ד"ר רונן אחיטוב
מכללת עמק הירדן